

Dezinformacije i strani uticaj kao izazov vladavini prava u Srbiji

Ema Miškov

SAŽETAK

Dezinformacije se u savremenoj političkoj teoriji definišu kao namerno plasiranje netačnih, manipulativnih ili selektivno predstavljenih informacija sa ciljem uticaja na oblikovanje političkih stavova i usmeravanje javnog diskursa. Njihov uticaj je posebno značajan u državama u kojima su prisutne institucionalne slabosti, ograničena transparentnost, kao i izražen politički uticaj na medijski prostor. U tom kontekstu, pitanje dezinformacija prevazilazi medijsku sferu i postaje povezano sa pitanjem funkcionisanja demokratskih institucija i vladavine prava. U slučaju Srbije, dezinformacije se razvijaju u okviru političkog sistema koji istovremeno karakteriše proces evropskih integracija, kao i unutrašnja politička polarizacija. Samim tim, cilj ovog rada jeste analiza u kojoj meri dezinformacije i strani informativni uticaji predstavljaju strukturni izazov vladavini prava u Srbiji. Posebna pažnja je posvećena odnosu između medijskog sistema, političkih narativa, stranih informativnih uticaja i poverenja građana u institucije. Analiza se primarno zasniva na relevantnim međunarodnim istraživanjima i izveštajima institucija, kao ina relevantnoj akademskoj literaturi iz oblasti političke komunikacije i medijskih studija. Rezultati ukazuju da dezinformacije u Srbiji ne funkcionišu samo kao izolovani medijski problem, već kao deo šire političke dinamike u kojoj informativni prostor postaje važan instrument političkog uticaja i oblikovanja percepcije javnosti.

TEORIJSKI OKVIR I ZNAČAJ PROUČAVANJA DEZINFORMACIJA

Informativni prostor je postao značajno polje konkurencije u kojem različiti akteri koriste strategije oblikovanja javnog mnjenja kako bi ostvarili političke, bezbednosne ili geopolitičke ciljeve. Jedan od najvažnijih instrumenata takvog uticaja jesu dezinformacije, koje značajno utiču na političke procese. Prema analitičkom okviru koji je razvio Savet Evrope, savremeni informativni prostor karakteriše fenomen takozvanog *informacionog poremećaja* koji obuhvata različite oblike manipulacije informacijama, uključujući dezinformacije i propagandne narative (Wardle & Derakhshan, 2017). Naime, u savremenoj političkoj teoriji dezinformacije se ne posmatraju samo kao netačne informacije, već kao instrument političkog uticaja koji može imati dugoročne posledice po funkcionisanje demokratskog sistema. Njihova specifičnost ogleda se u tome što cilj nije samo pogrešno informisanje javnosti, već i oblikovanje interpretacije stvarnosti na način na koji pogoduje određenim političkim interesima. Shodno tome, dezinformacije imaju za cilj da ističu pojedine aspekte političkih događaja i da, sa druge strane, izostavljaju relevantne informacije koje bi mogle promeniti razumevanje određenog pitanja ili situacije. Takav način oblikovanja javnog diskursa povezan je sa procesom koji se u literaturi često označava kao medijska distorzija, koja podrazumeva situaciju u kojoj mediji određeni događaj predstavljaju na način koji favorizuju jednu interpretaciju političke stvarnosti, pri čemu se pojedini elementi naglašavaju, dok se drugi marginalizuju ili potpuno izostavljaju (Spinde et al., 2023). Posledica toga je upravo distorzija javne

percepcije, jer građani političke procese i društvena dešavanja ne posmatraju kroz kredibilne informacije, već kroz unapred oblikovane narative. U političkom smislu, ovakav proces ima posebnu težinu jer utiče na kvalitet demokratske debate. Kada se javni prostor dominantno zasniva na selektivno predstavljenim informacijama, racionalna politička rasprava postaje otežana, a prostor za argumentovanu javnu debatu se sužava. U takvim okolnostima politička komunikacija sve više poprima karakter konfliktnog nadmetanja narativa, pri čemu sadržaji koji izazivaju snažnu emocionalnu reakciju često dobijaju veću vidljivost od analitičkih i argumentovanih informacija (Milosavljević & Poler, 2018). Pored unutrašnjih političkih faktora, dodatnu složenost ovom pitanju doprinosi činjenica da se dezinformacije danas često posmatraju i kroz prizmu stranih informativnih uticaja. S obzirom da je informativni prostor bitan element geopolitičkog delovanja, različiti akteri koriste medijske i digitalne platforme radi oblikovanja političkih percepcija u drugim državama (OSCE, 2025). Ovakvi oblici delovanja naročito dolaze do izražaja u regionima u kojima postoje izražena institucionalna ranjivost, a analize Beogradskog centra za bezbednosnu politiku pokazuju da su upravo ovakvi narativi prisutni u regionalnim medijskim tokovima (Brautović & John, 2024). U slučaju Srbije, ovo pitanje je stožernog karaktera zbog procesa evropskih integracija. Kao kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, Srbija je preuzela obavezu usklađivanja sa standardima koji se odnose na vladavinu prava, slobodu medija, nezavisnost institucija i transparentnost političkog sistema (Evropska komisija, 2023). Ovi kriterijumi predstavljaju deo političkih uslova za članstvo, definisanih još u Kopenhagenu 1993. godine, gde je naglašeno da stabilne institucije koje garantuju demokratiju i vladavinu prava predstavljaju elementarni preduslov za pristupanje Evropskoj uniji. Upravo iz ovog razloga pitanje dezinformacija u Srbiji ne može biti odvojeno od šireg procesa institucionalnih reformi. Ako informativni prostor ostaje podložan manipulativnim sadržajima, to može direktno uticati na javno razumevanje reformskih procesa i političkih odluka, kao i na nivo poverenja građana u institucije koje sprovode promene. Dodatno, istraživanja organizacije CRTA pokazuju da građani češće veruju informacijama koje su u skladu sa njihovim već formiranim političkim stavovima, dok sadržaje koji odstupaju od tih stavova često doživljavaju sa rezervom ili nepoverenjem (CRTA, 2023). U ovom kontekstu, posebnu pažnju treba posvetiti i digitalnoj transformaciji medijskog prostora. Razvoj društvenih mreža je omogućio da političke poruke više ne zavise isključivo od tradicionalnih medijskih posrednika. Naime, informacije se danas šire kroz veliki broj paralelnih komunikacionih kanala, pri čemu korisnici često istovremeno primaju sadržaje iz profesionalnih medija, alternativnih portala i društvenih mreža. Ovakvo informativno okruženje znatno povećava količinu dostupnih informacija, ali istovremeno otežava razlikovanje pouzdanih izvora od manipulativnih sadržaja. Umeri u kojoj građani raspolažu tačnim i legitimnim informacijama raste i sposobnost društva da vodi racionalnu političku debatu. Nasuprot tome, u uslovima informativne preopterećenosti i dominacije konfliktnih narativa, raste verovatnoća da političke odluke budu zasnovane na netačno interpretiranim informacijama.

2. ANALIZA AKTUELNIH OBRAZACA INFORMATIVNOG UTICAJA U SRBIJI

2.1. *Struktura dezinformacija u savremenom medijskom diskursu Srbije* U Srbiji dezinformacije ne deluju samo kao medijski fenomen, već kao i faktor koji utiče na način na koji građani razumeju rad institucija, političke procese i spoljnopolitičke prioritete države. Od posebne važnosti je činjenica da se nezanemarljiv deo manipulativnih

sadržaja ne odnosi na potpuno izmišljene informacije, već na pristrasno predstavljanje političkih događaja, kroz unapred oblikovane interpretativne okvire. Na taj način medijska sfera postaje mesto u kojem se ne vodi samo borba za pažnju publike, već i za kontrolu političkog značenja događaja. Studija Evropskog parlamenta *Mapping Fake News and Disinformation in the Western Balkans and Identifying Ways to Effectively Counter Them* ukazuje da je region Zapadnog Balkana posebno podložan dezinformacijama upravo zbog kombinacije političke polarizacije, slabije institucionalne otpornosti i vrlo visokog stepena zavisnosti građana od digitalnih izvora informisanja (Evropski parlament, 2020). U toj studiji se navodi da se u Srbiji dezinformacije najčešće pojavljuju u oblastima koje su izuzetno politički osetljive, kao što su evropske integracije, međunarodni odnosi, bezbednosna pitanja i unu-trašnje političke reforme. Takođe, većina dezinformacija koje kruže u Srbiji potiče iz domaćih izvora, što dodatno potvrđuje ulogu zemlje kao polazne tačke za širenje manipulativnih sadržaja i u okolnim državama regiona. Jedan od ključnih problema je konstatacija da manipulativni sadržaji imaju tendenciju da se brže šire od institucionalnih odgovora. Analiza platforme Fake News Tragač pokazuje da se netačne ili informacije manipulativnog karaktera u domaćem digitalnom prostoru najčešće pojavljuju kroz naslove koji akcentuju konflikt, političku ugroženost ili spoljne pritiske, pri čemu se sadržaj članka često ne poklapa sa tvrdnjama koje su prikazane u naslovu (Fake News Tragač, 2024). Empirijski podaci pokazuju da je ovaj obrazac prisutan u širokom obimu. Prema istraživanju Saveta za Regionalnu Saradnju, 57% građana Srbije smatra da je broj dezinformacija u javnom prostoru povećan u poslednjih godinu dana, dok 35% ispitanika navodi da informacije proverava samo povremeno, u zavisnosti od teme koju smatra politički važnom (Savet za Regionalnu Saradnju, 2024). Iz ovog podatka možemo zaključiti da svest o postojanju dezinformacija postoji, ali da mehanizmi objektivne i analitičke provere nisu dovoljno razvijeni. Dodatni izazov predstavlja prisustvo spoljnopolitičkih narativa, koji kroz informativni prostor oblikuju odnos građana prema međunarodnim akterima. Upravo analize Balkanske istraživačke mreže pokazuju da su teme koje se odnose na odnose Srbije sa Evropskom unijom i međunarodnim političkim akterima među najčešće korišćenim poljima za plasiranje pojednostavljenih političkih poruka i selektivnih interpretacija događaja (CRTA, 2025). U kontekstu navedenog, specifične analize informativnih tokova ukazuju da je Srbija među najizraženijim ciljevima ruskih dezinformacionih kampanja u regionu. Prema nalazima Centra za informisanje, demokratiju i građanstvo pri Američkom univerzitetu u Bugarskoj, koncentracija sadržaja povezanih sa ruskom propagandnom mrežom u Srbiji bila je 6,3 puta veća od proseka država Evropske unije, dok je Srbija zauzela četvrto mesto među analiziranim državama prema broju objava u odnosu na broj stanovnika. (Support for Partnership, 2025). Bitno je naglasiti da dodatni izazov predstavljaju savremene dezinformacije koje imaju formu legitimnog izvora. Naime, u domaćem digitalnom prostoru se sve češće pojavljuju sadržaji koji podsećaju na legitimna istraživanja ili međunarodne izveštaje, iako su podaci selektivno predstavljeni. Takav oblik manipulacije je izuzetno socijalno štetan, iz razloga što korisnici predstavljeni sadržaj doživljaju kao kredibilan.

2.2. Dezinformacije u politički osetljivim društvenim procesima

Jedno od područja u kojem su dezinformacije u Srbiji posebno istaknute jesu politički osetljive teme, koje već same po sebi izazivaju visoku značajnu pažnju javnosti i intenzivne političke reakcije. Upravo u takvim okolnostima manipulativni sadržaji dobijaju dodatnu vidljivost jer se asimiliraju u već postojeće društvene podele i emotivno formirane

stavove građana. Posebno mesto u ovom kontekstu zauzima, pre svega, pitanje evropskih integracija. Istraživanja pokažu da se u informativnom prostoru često pojavljuju neispravni prikazi evropskih politika, osobito kada je reč o uslovima koje Evropska unija postavlja Srbiji u okviru pregovaračkog procesa. Stručni pregled portala European Western Balkans pokazuje da su tokom više ciklusa političkih rasprava redovno plasirane tvrdnje da Evropska unija uvode nove političke uslove koji formalno nisu sadržani u pregovaračkoj dokumentaciji, čime se stvara percepcija nepredvidivosti procesa evropske integracije (European Western Balkans, 2024). Takvi sadržaji imaju značajnu političku težinu, iz razloga što utiču na način na koji građani percipiraju reformske procese. Kada se evropski procesi interpretiraju parcijalno, reformske mere se često doživljaju kao spoljašnji pritisak, a ne kao sastavni deo institucionalnog razvoja države. Uzgred, od izuzetne važnosti je i dodatni odgovor Evropske komisije na širenje dezinformacija, koji sadrži usvajanje *Code of Practice on Disinformation* 2018. godine, prvi dobrovoljni evropski okvir kojim su velike digitalne platforme poput Fejsbuka, Gugla i Tvitera preuzele obaveze da prijavljuju nepravilnosti zapažene kod lažnih naloga, bot mreža i netransparentnog političkog oglašavanja (Evropska komisija, 2018). Kasnije su ove mere dodatno ojačane kroz regulatorni okvir Evropske unije, posebno kroz *Digital Services Act*, kojim su uvedene obaveze većeg nadzora nad velikim onlajn platformama. Pored toga, okolnost u kojima dezinformacije dobijaju dodatnu političku funkciju su izborni procesi. Po-smatračke analize pokazuju da se u predizbornim periodima povećava broj medijskih sadržaja koji sadrže neproverene tvrdnje o političkim akterima, često bez jasnog razdvajanja između informativnog i komentarskog sadržaja. Naime, u izveštajima organizacije Transparentnost Srbija se navodi da se tokom izbornih kampanja primećuje povećana zastupljenost dominantnih aktera i neravnomerno predstavljanje poruka u medijima, stvarajući prostor za selektivne i konfliktne političke narative (Transparentnost Srbija, 2024). Analize Centra savremene politike dodatno potvrđuju ovu dinamiku, ukazujući da korisnici političkih informacija često dele sadržaje koji izazivaju snažnu emotivnu reakciju ili potvrđuju njihove postojeće stavove, dok provera izvora pre deljenja ostaje znatno ređa (Centar savremene politike, 2025). Ovakav obrazac ukazuje da širenje dezinformacija ne zavisi samo od same proizvodnje sadržaja, već i od načina na koji publika reaguje i učestvuje u njegovoj distribuciji. Istovremeno, specifičnu relevantnost pitanju dezinformacija u Srbiji daje činjenica da se manipulativni sadržaji učestalo pojavljuju u trenucima povećane društvene napetosti, kada javnost intenzivnije prati političke događaje i kada potreba za informacijama raste brže od kapaciteta institucija da pruže proverene i kredibilne analize. Upravo u tom momentu medijski prostor postaje izuzetno podložan brzom širenju netačnih tumačenja. Jedan od najuočljivijih primera ove dinamike može se videti tokom masovnih društvenih protesta, kada se u veoma kratkom vremenskom intervalu pojavljuje veliki broj kontradiktornih tvrdnji o broju učesnika, karakteru događaja i navodnim političkim ciljevima organizatora. Analize FakeNews Tragač potvrđuju ovu dinamiku, pokazujući da su tokom većih protesta u Srbiji neki portali objavljivali sadržaje sa međusobno potpuno različitim procenama istog okupljanja, pri čemu su se brojke razlikovale i višestruko, a izvor nije bio jasno naveden. Na primer, učestala je pojava da miran protest ili skup građana biva diskurzivno pretvoren u bezbednosni problem. Takav način izveštavanja stvara prostor u kojem građani ne dobijaju proverljive informacije, već konkurentne političke interpretacije i jednostrane, politički oblikovane narative (FakeNews Tragač, 2025).

2.3. *Institucionalni odgovori i ograničenja u suzbijanju Dezinformacija*

Jedan od najkompleksnijih izazova predstavlja način na koji se informacije prenose kroz više medijskih nivoa. Jedna početna nepotpuna informacija se često prenosi kroz desetine portala u roku od nekoliko sati, pri čemu svaki naredni prenos dodatno pojačava utisak verodostojnosti. Ovakva struktura digitalnog širenja informacija posebno otežava institucionalnu reakciju. Čak i u situacijama kada se netačna tvrdnja naknadno demantuje, prvobitna verzija često ostaje prisutna u medijskoj oblasti i nastavlja da utiče na deo publike koja ne prati naknadne korekcije. Dodatni problem predstavlja selektivna upotreba međunarodnih izvora. U domaćem medijskom prostoru neretko se citiraju delovi međunarodnih izveštaja bez prikazivanja šireg konteksta dokumenta. Na primer, pojedini segmenti izveštaja Evropske komisije ili međunarodnih organizacija izdvajaju se tako da potvrde unapred formiranu političku interpretaciju, dok se drugi delovi istog dokumenta ne prenose. Time formalno tačan podatak dobija drugačije političko značenje od onog koje postoji u originalnom izvoru. Studija Evropskog parlamenta iz 2020. posebno ukazuje da je upravo ovakav oblik parcijalne interpretacije veoma prisutan u državama Zapadnog Balkana, gde medijski sadržaji često ne proizvode potpuno netačne informacije, već menjaju značenje činjenica kroz selekciju i naglašavanje pojedinih delova političkih događaja (Evropski parlament, 2020). Takođe, istraživanja pokazuju da građani često pokazuju viši nivo poverenja prema informacijama koje dobijaju kroz privatne komunikacione mreže, poput razgovora sa prijateljima, rodbinom ili kolegama, nego prema zvaničnim institucijama i tradicionalnim medijima. Prema OSCE izveštaju o medijskoj pismenosti u Srbiji iz 2025. godine, 68,5

% ispitanika navodi da najviše veruje informacijama dobijenim od ljudi iz svoje neposredne okoline, dok značno manji broj ispitanika ima poverenje u sadržaje sa televizije, radija i online portala (OSCE, 2025). Ovaj obrazac ukazuje da poverenje u neformalne kanale igra značajnu ulogu u obrascima širenja informacija i predstavlja izazov za praćenje i odgovore institucija u borbi protiv dezinformacija. Ove konstatacije dodatno komplikuju borbu protiv dezinformacija, jer se deo politički relevantnih sadržaja širi van javno vidljivog medijskog prostora, kroz komunikacione kanale koje je znatno teže pratiti i analizirati. Samim tim, problem dezinformacija u Srbiji pokazuje da pitanje tačnosti informacija više nije isključivo medijsko pitanje, već pitanje ukupnog kapaciteta institucija da očuvaju poverenje građana u uslovima visokog intenziteta digitalne političke komunikacije. Stoga se borba protiv dezinformacija danas ne svodi isključivo na uklanjanje netačnih sadržaja, već i na izgradnju dugoročne institucionalne otpornosti, koja podrazumeva jačanje medijske pismenosti, veću transparentnost institucija i sposobnost javnih organa da pravovremeno komuniciraju poverljive informacije. U tom pogledu, institucionalni odgovor Srbije u domenu suzbijanja dezinformacija ostaje nedovoljno sistematizovan. Iako postoje zakonski okviri koji se odnose na obavezu medija da izveštavaju istinito i objektivno, nema specifičnog sveobuhvatnog regulatornog mehanizma koji bi direktno adresirao digitalne manipulacije ili koordinisano suzbijanje netačnih informacija. Analiza savremenih medijskih propisa pokazuje da postojeći pravni okvir u Srbiji ne definiše jasno ni termin dezinformacija niti postavlja obaveze relevantnih aktera za njihovo efikasno sankcionisanje, što dodatno oslabljuje efektivno sankcionisanje medija, jer su predviđene kazne minimalne, a tabloidi poput Informera su, uprkos brojnim kontroverzama, godinama dobijali značajna sredstva iz javnih budžeta po osnovu konkursa za sufinansiranje medijskog sadržaja (Ekološki ustanak, 2025). Zbog

toga se u stručnim analizama sve češće ističe da je za efikasnije suzbijanje dezinformacija u Srbiji neophodna bolja povezanost regulatornih tela, obrazovnog sistema i javnih institucija, kako bi se odgo-vor na manipulativne sadržaje razvijao istovremeno na preventivnom i regulatornom nivou.

3. PROCENA ODRŽIVOSTI POSTOJEĆEG PRISTUPA I PRAVCI DALJEG UNAPREĐENJA Iako se pitanje dezinformacija u Srbiji poslednjih godina češće prepoznaje u stručnim analizama i jav-nim debatama, ostaje vidljivo da se odgovor na ovaj problem i dalje uglavnom razvija parcijalno, bez jasne dugoročne strategije koja bi povezala medijsku politiku, obrazovanje i institucionalnu komunika-ciju. U praksi se često reaguje tek onda kada određeni sadržaj izazove veću javnu pažnju, dok preventiv-ni pristup i dalje nije dovoljno razvijen. Jedan od centralnih problema predstavlja činjenica da se dezinformacije u domaćoj komunikacionoj sferi često tumače kao sporadične pojave, umesto kao simptom šire institucionalne i komunikacione ranjivosti. Kada se netačne ili manipulisane informacije pojavljuju u kontinuitetu, postaje jasno da problem prevazilazi pojedinačne sadržaje i ukazuje na slabosti u načinu na koji javni prostor reguliše i proverava tok informacija. Drugim rečima, nije presudno samo koliko se dezinformacija pojavljuje, već koliko brzo sistem može da vrati poverenje u proverljive informacije. U tom kontekstu, od krucijalne važnosti je pitanje poverenja građana u institucije. U društvima u kojima je poverenje dugoročno oslabljeno, čak i tačne informacije koje dolaze iz zvaničnih izvora mogu biti dočekane sa rezervom. To znači da borba protiv dezinformacija ne zavisi isključivo od tehničke provere sadržaja, već i od ukupnog kvaliteta odnosa između institucija i javnosti. Ukoliko građani imaju utisak da institucije komuniciraju selektivno ili nedovoljno jasno, prostor za alternativna tumačenja postaje znatno širi. Esencijalni izazov predstavlja i to što se u Srbiji javna debata često vodi u kontekstu izražene poli-tičke konfrontacije, pri čemu informacije vrlo brzo bivaju pretvorene u alat političkog pozicioniranja. U takvom ambijentu ispravka netačne tvrdnje ne znači nužno i promenu njenog efekta, jer publika informacije često procenjuje kroz političku pripadnost izvora iz kojeg dolaze. To pokazuje da problem dezinformacija nije moguće rešavati isključivo kroz formalne medijske standarde, već i kroz šire jačanje kulture javne argumentacije. Jedno od suštinskih ograničenja ogleđa se u tome što institucionalni odgovori primarno reaguju na posledice, a ne na uzroke. Uklanjanje spornog sadržaja ili naknadno demantovanje može imati krat-koročan efekat, ali ne menja okolnosti zbog kojih deo javnosti ostaje spreman da poveruje manipu-lativnim interpretacijama. Dugoročnije posmatrano, to znači da se otpornost društva ne gradi samo kroz kontrolu informacija, već kroz stvaranje stabilnijeg javnog prostora u kojem građani imaju više poverenja u proverljive izvore. Upravo zato posebno mesto zauzima transparentnost rada institucija. Kada su odluke javnih organa jasno obrazložene, kada su podaci lako dostupni i kada postoji kontinuitet u informisanju javnosti, smanjuje se potreba da građani političke događaje tumače kroz nezvanične izvore. Transparentnost ovde nije samo administrativna obaveza, već važan element političke stabilnosti, jer direktno utiče na to koliko će javni prostor biti otporan na pristrasna i iskrivljena tumačenja. Međutim, u praksi je primetno da transparentnost nije jednako razvijena u svim oblastima. Posebno u situacijama kada su teme politički osetljive, institucije često zadržavaju visok nivo formalnosti u saop-štenjima, ali bez dovoljno objašnjenja koja bi građanima omogućila da razumeju širi kontekst odluka. Takav pristup ostavlja prostor za dodatne interpretacije, a upravo taj prostor često koriste sadržaji koji imaju manipulativni

potencijal. Samim tim, važno pitanje predstavlja i institucionalna doslednost. Ukoliko javni organi različito reaguju na slične slučajeve ili ako se komunikacija menja u zavisnosti od političkog trenutka, poverenje u zvanične informacije postaje nestabilno. Građani tada teže uspostavljaju jasnu granicu između pouzdanih i nepouzdanih izvora, što dugoročno pogoduje širenju neproverenih tvrdnji. Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da je jedan od ključnih predloga razvoj stabilnije in-stitucionalne kulture javnog objašnjavanja. To znači da institucije ne bi trebalo da komuniciraju samo kada nastane pritisak javnosti, već da redovno objašnjavaju odluke, procedure i kriterijume po kojima postupaju. Takva praksa dugoročno smanjuje prostor za proizvoljna tumačenja. Pored toga, korisno bi bilo dodatno povezivanje akademske zajednice i javnih institucija u analiziranju obrazaca dezinformacija. Istraživanja koja nastaju u akademskom prostoru mogu pomoći da se problem sagleda detaljnije i dugoročnije, a ne samo kroz pojedinačne slučajeve koji privlače pažnju medija. Kao logični ishod, jedan od fundamentalnih predloga jeste i razvijanje stabilnijih programa medijske pismenosti koji ne bi bili ograničeni samo na obrazovni sistem. U savremenim uslovima potreba za razumevanjem načina na koji informacije nastaju podjednako postoji i kod starijih generacija, naročito kod dela publike koji se intenzivno informiše kroz svakodnevne medijske sadržaje, ali nema razvijene navike provere izvora. Iskustva evropskih država pokazuju da najbolji rezultati nastaju onda kada se borba protiv dezinformacija ne vodi kroz pojedinačne kampanje, već kroz kontinuirano jačanje institucionalne pouzdanosti. Shodno tome, dugoročna otpornost Srbije na dezinformacije neće zavisiti samo od regulatornih promena, već pre svega od sposobnosti da javni prostor postane predvidljiviji, transparentniji i zasnovan na većem stepenu poverenja između institucija i građana.

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Sve što je do sada izloženo pokazuje da dezinformacije i strani uticaji kojima društvo u Srbiji podleže nisu ograničeni samo na distribuciju netačnih sadržaja, već se kroz prizmu odnosa između medija, institucija i građana formira javni prostor podložan deplasiranim i selektivnim informacijama. Ovaj kompleksni fenomen ukazuje na međuzavisnost različitih faktora, među kojima su institucionalni odgovori koji često kasne ili su parcijalni, nedovoljna transparentnost u javnoj komunikaciji, i ograničena sposobnost građana da kritički procene informacije, koji posledično stvaraju uslove u kojima manipulativni narativi lako dolaze do izražaja. Takođe, trebalo bi staviti akcenat i na savremene alate veštačke inteligencije, koji omogućavaju ne samo brzu i ciljanu proizvodnju sadržaja, već i generisanje visoko uverljivih lažnih informacija, čime se dodatno ubrzava širenje dezinformacija i otežava pravovremena identifikacija i kontrola njihovog uticaja na javno mnjenje. Upotreba ovih tehnologija u kombinaciji sa strateškim stranom propagandom i informacijskim kampanjama povećava rizik od masovne manipulacije, jer pružaju uslove za precizno ciljanje različitih društvenih grupa. S tim u vezi, možemo zaključiti da očuvanje dugoročne otpornosti društva u Srbiji iziskuje sistemsko jačanje kritičke medijske pismenosti, povećanje institucionalne transparentnosti i uspostavljanje efikasnih mehanizama za neutralisanje manipulativnih narativa, čime se neposredno doprinosi osnaživanju kvaliteta demokratskog diskursa i stabilnosti poverenja građana u institucije. Sposobnost društva da održi integritet javnog diskursa u eri digitalne i informaciono-političke kompleksnosti predstavlja ključni test zrelosti njegove demokratije.

Literatura

- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making, str. 20–25. Strasbourg: Council of Europe. Dostupno na: <https://rm.coe.int/information-disorder-report-november-2017/1680764666>
- Spinde, T., Hinterreiter, S., Haak, F., Ruas, T., Giese, H., Meuschke, N., & Gipp, B. (2023). The Media Bias Taxonomy: A Systematic Literature Review on the Forms and Automated Detection of Media Bias. arXiv. Dostupno na: <https://arxiv.org/abs/2312.16148>
- Milosavljević, M., & Poler, M. (2018). Between Scylla and Charybdis – Public Service Broadcasters in the Western Balkans between Commercialization and Politicization. *Medijska istraživanja / Media Research*, 24(2), str. 5–29. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/316576>
- OSCE Representative on Freedom of the Media. (2025). South East Europe Media Conference summary report. Dostupno na: <https://rfom.osce.org/sites/default/files/f/documents/7/4/601011.pdf>
- Brautović, M., & John, R. (2024). The role of the media in Russian and Serbian influence operations: A case study on the cross-border shaping of narratives in the Western Balkans. *Medijske studije / Media Studies*, vol. 15, no. 30, str. 5–28. Dostupno na: <https://ojs.srce.hr/medijske-studije/article/view/29586>
- Evropska komisija. 2023. Serbia 2023 Report, str. 7–15. Brisel : Evropska komisija. Dostupno na : https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/9198cd1a-c8c9-4973-90ac-b6ba6bd72b53_en?filena me=SWD_2023_695_Serbia.pdf
- CRTA. (2023). *Analiza medija 2023 : Prepoznavanje relevantnosti i značaja medija: Decembar 2023*, str. 38, 52, 61–64. Dostupno na: <https://crtars/wp-content/uploads/2022/09/Analiza-medija-Prepoznavanje-relevantnosti-i-znacaja-medija-decembar-2023.pdf>
- European Parliament. (2020). *Mapping fake news and disinformation in the Western Balkans and identifying ways to effectively counter them*, str. 31–34. Brussels: Policy Department, Directorate-General for External Policies. Dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/653621/EXPO_STU\(2020\)653621_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/653621/EXPO_STU(2020)653621_EN.pdf)
- FakeNews Tragač. (2024, 27. februar). *Verba non acta: Dezinformacije o izborima u Srbiji i u Crnoj Gori*. Dostupno na: <https://fakenews.rs/2024/02/27/verba-non-acta-dezinformacije-o-izborima-u-srbiji-i-u-crnoj-gori/>
- Regional Cooperation Council. (2024). *Balkan Barometer 2024: Public opinion survey* (p. 110). Dostupno na: <https://www.rcc.int/download/docs/BB2024-PO.pdf/c29cfed20c3776d280077cdfc2617abc.pdf>
- CRTA. (2025, Decembar 22). Monitoring medija otkriva sistemski rast antizapadnih sadržaja Dostupno na: <https://crtars/monitoring-medija-otkriva-sistemski-rast-anti-zapadnih-sadrzaja/>
- Support for Partnership. (2025, April 30). *Serbia as a key target of the Russian disinformation campaign in the Western Balkans*. Dostupno na: <https://support4partnership.org/en/news/serbia-as-a-key-target-of-the-russian->

disinformation-campaign-in-the-western-balkans European Western Balkans. (2024, September 12). *Discussion: EU in Serbia targeted by disinformation campaigns, accession process poorly communicated*. European Western Balkans. Dostupno na: <https://europeanwesternbalkans.com/2024/09/12/discussion-eu-in-serbia-targeted-by-disinformation-campaigns-accession-process-poorly-communicated/> European Commission. (2018). *Code of Practice on Disinformation*. Brussels: European Commission. Dostupno na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/online-disinformation> Transparentnost Srbija. (2024, 31. maj). *Bilten o medijskom izveštavanju tokom predizborne kampanje*. Dostupno na: https://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Bilten_2024_05_31.pdf Centar savremene politike. (2025). *Stanje demokratije u Srbiji 2024: Izveštaj iz senke*. Beograd: Centar savremene politike. Dostupno na: <https://centarsavremenepolitike.rs/biblioteka/izvestaj-iz-senke-stanje-demokratije-u-srbiji-2024/> FakeNews Tragač. (2025). *Tragačeva blokadna beležnica (28. Februar - 3. mart 2025)*. Dostupno na: <https://fakenews.rs/2025/03/03/tragaceva-blokadna-beleznica-6/> European Parliament. (2020). *Mapping Fake News and Disinformation in the Western Balkans and Identifying Ways to Effectively Counter Them* (str. 31–47). Policy Department, Directorate-General for External Policies. Dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/653621/EXPO_STU\(2020\)653621_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/653621/EXPO_STU(2020)653621_EN.pdf) Organization for Security and Co
-
operation in Europe (OSCE) Mission to Serbia. (2025). *Media literacy of Serbia's citizens: Survey research report*. Belgrade: OSCE. Dostupno na: https://serbia.osce.org/sites/default/files/documents/official_documents/2026/01/2025%20Media%20Literacy%20of%20Serbia-%E2%80%99s%20citizens%2C%20Survey%20Research%20Report.pdf Ekološki ustanak. (2025, 31. mart). *Informer od 2017. godine iz budžeta dobio najmanje 30 miliona dinara*. Beta / Cenzolovka. Dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/ekoloski-ustanak-informer-od-2017-godine-iz-budzeta-dobio-najmanje-30-miliona-dinara/>